

I. ARTIKUJ/TERMA DHE SINONIME NË ARBËRISHT TË PARAQITURA NË “ENCIKLOPEDI”

ArbërishtShqip

Agullaç (sin.) = Rrush i papjekur.

Ajht (sin.) = Amësim

Anason (sin.) = Uzo

Anëzi (sin.) = Anason, bimë.

Anicë (sin.) = Uzo

Aradhë (sin.), (arbr.) = Rresht

“Arb” (art.) = Ekotip vendës hardhie.

Ardhi (sin.) = Hardhi

Ardhizë (sin.) = Hardhi

Argomë (sin.) = Ugar

Armonje (sin.) = Prashitje

Armurele (sin.) = Piketë

Arpagua (art.) = Almise hekuri për voza.

Arpan (art.) = Almise druri për voza.

Aski (sin.), (arbr.) = Calik

“Asprun” (art.) = Ekotip vendës hardhie

Asher (sin.) = Cung

Babinpas (sin.) (arbë.) = Kacë

Baçvar (sin.), (arbë.) = Vozëtar

Badil (sin.), (arbë.) = Lopatë

Baltë (sin.), (arbr.) = Llurbë

Bancim (art.) = Lidhje e shermendeve dhe lastarëve.

Bani (art.) = Brez toke rreth vreshtit që nuk kullotet.

Bastunere (sin.) = Lastar

Biljezë (sin.) = Fidan

Biqer (sin.) = Bardhak

Boc (sin.), (arbë.) = Shishe

Brezë (sin.) = Lesë

Brezim (sin.) = Lesim

Bubuqe (sin.) = Syth

Bucjelë (sin.) = Bucelë

Bukirë (sin.) = Bardhak

Bumbuliqe (sin.) = Rruaza në verë.

Bumbuqe (sin.) = Syth

Buqer (sin.) = Bardhak

Burbukje (sin.) = Burbuqe

Bute (sin.) = But

Butil (sin.) = Hinkë

Butlun (sin.) = Damixhanë

Capul (sin.) = Capë

Capun (sin.) = Shatërkaz
Careqe (sin.) = Kaçile
“Cebib” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Ciarlë (sin.) = Kanë
Cice = Kanë
Cicë (sin.), (arbr.) = Kanë druri
Cip (sin.) = Cung
Cop (sin.) = Lastar
Cuettu (sin.) = Pekmez
Çil (sin.) = Syth
Çip (sin.) = Cung
Çipë (sin.) = Kurorë
Çirut (art.) = Rrush pothuaj i pjekur.
Çupak (sin.) = Cung
Damjan (sin.), (arbë.) = Damixhanë
Dultin (sin.), (arbë.) = Deltinë
“Duraca” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
“Durak” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Dhestër (sin.) = Shullë
Dhri(sin.) = Hardhi
Dhrizë (art.) = Hardhi e re.
Eptar (sin.) = Hektar
Eri(sin.) = Amësim
Ëndëz (sin.) = Syth
Fillestar (sin.) = Lastar
Fitër (sin.) = Syth
Fixhollë (art.) = Gropë për mbëltim fidani.
Fjetë (sin.) = Gjethe
Flleçk (sin.) = Lëvore
Ftuzazish (sin.) = Larushk
Ftuzë (sin.) = Larushk
Fudhë (sin.), (arbr.) = Lëvore
Furkunnë (sin.) = Furkë
Fytim (sin.) = Mbëltim
Galletë (art.) = Broke druri për verë.
Garravjel (sin.) = Tinar
Gërotje (sin.) = Krasitje
Gërsi (sin.) = Rrënjë
Gostar (sin.) = Syth
Gogonar (sin.) = Vile
Grapient (sin.) = Prashitje e thellë.
Gresht (sin.), (arbë.) = Rrush i papjekur.
Gurgull (sin.) = Gllënjë
Gusht (sin.) = Shërmëri
Gjërim (sin.) = Krasitje
Hakë (sin.) = Degë
“Hardhagjel” (art.) = Ekotip vendës hardhie.

Hekurtë (sin.) = Almise
“Hora” (art.) = Kultivar vendës hardhie.
Jëmez (sin.) = Copë
Kadhe (sin.), (arbr.) = Kade
Kakon (art.) = Dritarezë në but
Kakon (sin.) = Shtupë
Kalenduar (sin.) = Janar
Kaljavesh (sin.) = Vile
Kaljaveshëz (sin.) = Vilez
Kallënduar (sin.) = Janar
Kallohdhje (sin.), (arbr.) = Tëharrje
Kamanar (sin.), (arbr.) = Vile e dytë
Kantor (sin.), (arbë.) = Tra me fole, ku vendoset voza.
Kapazon (art.) = Amforë e madhe
Kaquall (sin.) = Përpajnë
Kartuç (sin.) = Kanë
Karut (sin.), (arbr.) = Kade
Karraç (sin.) = Vozë e vogël
Karraqe (art.) = But i madh
Kashun (sin.) = Kosh
Katoq (sin.) = Kantinë
Katuri (sin.), (arbr.) = Përpajnë
Kënatë (sin.) = Kanë
Kiiz (sin.) = Kizë
Kizh (sin.) = Kizë
Kinje (sin.) = Krasitje
Kokomar (sin.) = Vilez
Kokoshel (sin.), (arbr.) = Breshër
Korqë (sin.) = Lëvore
Krenastar (sin.) = Vile
Kromastar (sin.) = Vile
Kryerinë (sin.) = Bucelë
Kucar (sin.) = Cung
Kucërë (sin.) = Hardhi
Kucur (sin.) = Cung
Kuku (art.) = Enë vere prej 0,5 l.
Kulonnë (art.) = Degë
Kumëtatë (sin.) = Enë
Kupic (sin.) = Tenjë
Kurkunar (sin.) = Vile
Kustrosëma (art.) = Bukëz me rrush të terur.
Kutruc (sin.) = Bisht i viles.
Landare (sin.) = Vile me kokrra të rralla.
Lastër (sin.) = Lastar
Lavrak (art.) = Vile e gjatë.
Lënt e ‘dhrisë = Verë
Lostar (sin.) = Lastar

Lino (sin.), (arbr.) = Trokull
Linua (sin.) = Gaviç
Lirushë (sin.) = Larushk
Lisare (sin.) = Pjergullim
Lisariel (sin.) = Pjergull
Lumaqe (sin.) = Syth
Lylëzim (sin.) = Gëlim mushti.
Llanar (sin.) = Korrik
Llanxhele (sin.) = Brokë qeramike.
Llimik (sin.) = Lambik
Llonar (sin.) = Korrik
Macokull (art.) = Tufë me shermende.
Majoll (sin.) = Fidan
Majollë (sin.) = Kalem
Majonje (sin.) = Capitje
Mannaturë (sin.) = Lulëzim
“Mantonikoz” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
“Marvazezë” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Marvazi (sin.) = Malvazia
Mastrapë (sin.), (arbr.) = Lagjin
Mashiaturë (sin.) = Capitje
Mashkur (sin.) = Brymë
Mashtrapë (sin.), (arbr.) = Lagjin
Matukë (sin.), (arbr.) = Shat
Mavovje (sin.) = Tëharrje
Mbishkullanxje (sin.) = Raki
Mboli (sin.) = Shartesë
Mbroni (sin.) = Vozë
Mbushë (sin.) = Verë
Mbut (sin.) = But
Melth (sin.) = Breshër
Merë (sin.) = Amësim
Merikotë (art.) = Musht i trashur.
Meter (sin.), (arbr.) = Kanë e madhe.
“Mëndonk” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Mëng (sin.) = Benë
Mieru (sin.) = Verë
Mirixje (sin.) = Erëmirim
Monk (sin.) = Trokull
Mostopitë (sin.), (arbr.) = Pite mushti.
Motim (sin.) = Moshim
“Muhtaro” (art.), (arbr) = Ekotip vendës hardhie.
Mulëngjez (sin.) = Degëz
Mullit (sin.) = Verë e athët.
Mullogë (sin.) = Verë e prishur.
Munnaturë (sin.) = Lulëzim
Murrinje (sin.) = Krasitje

Muskarelë (sin.) = Mizë e uthullës.
Must (sin.) = Musht
Must zier (sin.) = Musht i zier.
Mushtë (sin.) = Musht
Mushtëshim (sin.) = Shtypje/Dërrmim rrushi.
Mushtor (art.) = Verë që ende ka musht.
Mushtëshim (sin.) = Shtypje/dërrmim rrushi.
Mushtullor (sin.) = Mushtak, rrush për pekmez.
Nakë (sin.) = Degë
Ncëtim (sin.) = Shartim
Ncufanommje (sin.) = Mbathje dheu.
Ndinë (sin.) = Degë
Ndipull (sin.) = Shtupë
Nëkeqe (sin.) = Hiri
Ngalërim (sin.) = Kacavarje
Ngallim (sin.) = Ngjërim
Nganatik (sin.) = Rrush i papjekur.
Ngridhje (sin.) = Tharmim
Ngjepsje (sin.) = Ngjërim
Ngjironje (sin.) = Ngjërim
Ngjot (sin.) = Fundërri
Njërim (sin.) = Ngjërim
Nocull (sin.) = Bërsi
'Ntruzza (sin.) = Trokitje bardhakësh, Gëzuar!
Nturtonje (sin.) = Kacavarje
Nuzzulu (sin.) = Farë
Nxertë (sin.) = Shartesë
Nxëtë (sin.) = Shartesë
Nxëtim (sin.) = Shartim
Nxitarenje (sin.) = Shartim
Nxitë (sin.) = Shartesë
Pagiare (art.) = Strehim prej gurësh në vresht.
Palemintaru (sin.) = Verëtar
Pamnë (sin.) = Gjethe
Pargulé (sin.) = Pjergull
Pastaniel (sin.) = Vresht i ri
"Passularë" (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Pargulé (sin.) = Pjergull
Pénjith (sin.) = Dredhcë
Pepëti (sin.) = Gllënjë
Petalore (sin.) = Përpajnë
Pëcëkalorë (sin.) = Gërshërë
Përbashënë (sin.) = Përpajnë
Përthënie (sin.) = Fjalë e urtë
Pëtalorë (sin.) = Përpajnë
Picikalorë (sin.) = Gërshërë
Pir (sin.) = Sop i butit

Pirocull (sin.) = Shtupë e butit.
Pirpajn (sin.) = Përpajnë
Pishnesë (sin.) = Dolli
Pishotull (sin.) = Sop i butit.
Pjegull (sin.), (arbë.). = Pjergull
Polluvin (sin.) = Fidanishte
Porsilitje (sin.) = Diellzim
Porsili (sin.) = Shullë
“Primitiq” (sin.) = “Primitivo”
Puluvinjë (sin.) = Fidanishte
Pupiqe (sin.) = Vile e vogël, Cibërr.
Pupiqë (sin.) = Vile e vonë.
Purgulea (sin.) = Pjergull
Putosje (sin.) = Krasitje
Qafoketë (art.) = Kade
Qandim (sin.) = Mbëltim
Qatull (sin.) = Shtëngë
Qukonje (sin.) = Lidhje në gjelbërim, e parë e lastarëve.
Rahan (sin.) = Verë e zier.
Ranoi (sin.) = Raki
‘Rdhi (sin.) = Hardhi
Reshik (sin.) = Calik për verë.
Retiu (sin.) = Shermend
Rësoli (sin.) = Raki
“Risait” (art.), (arbr.). = Ekotip vendës hardhie.
Runcellë (sin.) = Kizë
Runçëdun (sin.) = Kizë
Runcigjun (sin.) = Kizë
Rungonje (sin.) = Krasitje
“Ruxh” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Rasollë (art.) = Almise, shpatull për almiset e punimit të tokës.
Raspë (sin.) = Frenjë
Rrçop (sin.) = Vile e vogël.
Rrepan (sin.) = Lastar
Rreshik (sin.) = Calik për verë.
Rrethe (sin.) = Shermend
Rreshik (sin.) = Calik
Rrethe (sin.) = Shermend
Rrëçopë (sin.) = Vilez
Rrëfatë (sin.) = Frenjë
Rrëferë (sin.) = Frenjë
Rrëjullë (art.) = Derëz e butit.
Rrëjullim (art.) = Mbyllje e rrëjullës.
Rrëmb (sin.) = Fidan
Rrëmb (sin.) = Degë
Rrëmb (sin.) = Vile
Rrëmb i ri (sin.) = Degëz

Rrëpulë (sin.) = Lestar
Rrëshik (sin.) = Calik
Rrfiksje (sin.) = Terje
Rrjull (sin.) = Derëz voze.
Rrong (sin.) = Kizë
Rroomb (sin.) = Vile
Rrshiq (sin.) = Calik
Rruezzulu (sin.) = Branë
Rrufan (sin.) = Frenjë
Rrufar (sin.) = Frenjë
Rrufarë (sin.), (arbr.) = Frenjë
Rrufarë (sin.), (arbr.) = Vile
Rrugje (sin.) = Kanë qeramike.
Rrugjik (art.) = Kanë e vogël.
Rrunjonje (sin.) = Krasitje
Rrushezit (sin.) = Vend me vresht.
Rrush i rrëfiksur (sin.) = Rrush i terur.
Rrush nganatik (sin.) = Rrush i papjekur.
Rrusht (sin.) = Rrush
Rrushtë i strëngur (sin.) = Bërsi
Sallmende (sin.) = Shermend
Sallmjendim (art.) = Shermende të lëshuar teposhtë.
Sallëmendim (art.) = Mbledhje nga toka e shermendeve të krasitura.
Sallëmjendë (art.) = Shermend i tharë.
Saramendë (sin.) = Shermend
Sarkjoddë (sin.) = Capë
SfrRARJE (art.) = Nxjerrje nga ena e mushtit, verës.
Skancim (sin.) = Zvjerdhje
Skavadamë (sin.) = Zvjerdhje
Skollatur (sin.) = Fundërri vere.
Skorcë (sin.) = Lëvore
Skurrirje (sin.) = Rrëzim i luleve.
Spalë (sin.) = Lestar
Spiranost (sin.) = Vrug
Stefanj (sin.), (arbr.) = Rrathë voze.
Shabllakuke (sin.) = Verë e holluar me ujë.
Shabllakuke (sin.) = Verë rishtare.
Shamarr (sin.) = Shat
Sharap (sin.) = Verë e parë, verë rishtare.
Sharapë (sin.) = Verë e prishur.
Shemmë (sin.) = Lestar
Shënar (sin.) = Janar
Shën Mërtir (sin.) = Nëntor
Shën Mitër (sin.) = Tetor
Shën Ndrë (sin.) = Dhjetor
Shërmëri (sin.) = Gusht
Ship (sin.) = Qilizmë

Shkëmesje (sin.) = Krasitje
Shkok (sin.) = Vile
Shpërun (sin.) = Çep
Shpërunim (sin.) = Çepim
Shqezë (sin.) = Lesë
Shtagë (sin.) = Shtëngë
Shtierje (sin.) = Bulëzim
Shtrydhore (sin.) = Trokull
Shtumpëshim (sin.) = Shtypje rrushi.
Shungasje (sin.) = Larosje
Timbanj (art.) = Fund dysHEMEJE I VOZËS.
Tinelë (sin.) = Sheke
Tinë (sin.) = Gaviç
Tork (sin.) = Trokull
Traggië (sin.) = Branë
Trajllim (sin.), (arbë.). = Trokullim
Trivil (sin.) = But
Trupjel (sin.) = Cung
Theristi (sin.) = Qershor
Thumbth (sin.) = Syth
Udhri (sin.) = Hardhi
Uerciu (sin.) = Calik për verë.
Upri (sin.) = Almise
Ursulu (sin.) = Faqore
Ush (sin.) = Rrush i papjekur.
Ushull (sin.), (arbë.). = Calik
Utë (sin.) = Vozë
Utar (sin.) = Vozëtar
Uthëti (sin.) = Tharti
Valle-valle (sin.) = Gërshetim
Vangë (art.) = Bel i ngushtë.
Vanjunë (sin.) = Gjethëz
Varllar (sin.) = Vozëtar
Varrllar (art.) = Tra ku pushon voza.
Varrij (sin.) = Vozë
Varriq (sin.) = Bucelë
Varriqe (sin.) = Vozë e vogël.
Varrllar (art.) = Tra me fole, ku vendoset voza.
Varrllar (sin.) = Vozëtar
Vashile (sin.) = Barelë
Vedrë (sin.) = Vedër
Vengë (sin.) = Bel i ngushtë.
Verë uthulle (sin.) = Verë uthullaçe.
Vermenë (sin.) = Degëz
Vesh (sin.) = Vile e vogël.
Veshyth (sin.) = Vilez, vile e vogël.
Vëneshtinjm (sin.), (arbë.). = Vreshtim

Vidhel (sin.) = Hardhi
Vidhël (sin.) = Hardhi
Vilez (sin.) = Hardhi, pjergull.
Vinasë (sin.) = Bërsi
Vinocat (sin.) = Bërsi
Vivil (sin.) = Krimb, parazit.
Vjela (art.) = Rrush i sapovjelë.
Vjesht (sin.) = Shtator
Villostar (sin.) = Lestar
Vishkull (sin.) = Thithak
Vishkull (sin.) = Lestar uji
Vitull (sin.) = Lestar
Vllastër (sin.) = Lestar
Vllastisje (sin.) = Shartim
Vozgë (sin.) = Vozë
Vozgëtar (sin.) = Vozëtar
Vreshtëtar (sin.) = Vreshtar
Vucar (sin.) = Vozëtar
Vucë (sin.) = Vozë
Xareqe (sin.) = Kaçile
Xhaknisnje (sin.) = Zbrujtje
Xhixhë vere (sin.) = Plloskë druri.
“Zagarezë” (art.) = Ekotip vendës hardhie.
Zahire (art.)= Tëmotje
Zbin (sin.) = Lestar
Zburraturë (art.) = Verë me rrjedhje, pa shtrydhje të rruflave.
Zuekku (sin.) = Kazmë

II. FJALË TË URTA, DOKE, RITE, KËNGË NË ARBËRISHT, TË PARAQITURA NË “ENCIKLOPEDI”

“Aiqipariz dhe ajo hardhi e bardhë, që i qarkohet përjetë”.

“Bahe e lakre, edhe vera katër surde(bathë e perime, pihen edhe me verë të lirë, që kushton katër qindarka)”.

“Bëj nur (zbukuroj)vreshtën, valle-valle” (këngë që hidhet valle).

“Bëj verë në trivil”.

“Bëju uthull se miza kërruset (tërhiqet)”.

“Biret me nj’biqerver”.

“Breshri ndë vresht, i zoti me at kaloqe(bastun)” (dëm dëmit).

“Buka e shërbyer dhe vera e matur”.

“Buka (gruri)ndë maj, vera (rrushi)ndë gusht.

“Bukë e verë dhe më gjë (gjerë)”.

“Burrat pinveran nga buçjel ma kaniti(mekanellë)”.

“Buta e vogla benveran e mir”.

“Buti po çet” (qet, pikon, rrjedh) (arbë.).

“Butja është plot me verë”.

"Butja jep verën çë ka".
 "Butja ime ng(nuk) ka më verë, më s'njeri(asnjëri) më sheh në faqe".
 "Butja më mirë të pikojë sesa të rrjedhë".
 "Çfarë rrallohet, ndrashet".
 "Daljëm nga kisha e ndajëm koqe (drithëizier), verë, bukë" (arbr.).
 "Do të qell (shtrydh)rrushtë në lino" (trokull).
 "Dua më veren se ujet".
 "Duhi mirë (duajeninjëritjetrin), si buk-a/ën dhe ver-a/ën".
 "Dha shatin deri te këmbët e tij (hardhitë i prashiti deri në rrëzë)".
 "Eshtrëmër si dhria(pjergulla)". Nuse me trup jo të bukur.
 "Edhe të vdekurit shkojnë për të pirë një qelqe me verë".
 "Emëvengë e të jap lëng".
 "Erth Shën Mitri, erth dimri".
 "Fundërrima e verës ishtmjalt i dimrit".
 "Fyto(mbëlto) edhe në prill".
 "Gaidhuri a bian, e Gaidhuri a ha" ("Gomari e bart rrushin dhe gomari e ha". Vonesat në vjelje dhe bartje, rrushin e dëmtojnë).
 "Gojën e ka në mest të barkut" (Gjëegjëzë: voza).
 "Hardhia është mbretëresha e pemëve".
 "Hiku dimri me marsin".
 "Hiku vapa me gushtin".
 "I ëmbëlth si shiu i prillit".
 "I glat(gjatë) si nata e Shën Ndreut".
 "Janar i thatë, bujk i begatë".
 "Ju mburoftë vera, si shura(rëra)n'det".
 "Ka buzën ndëmestgradhes" ("Ka gojën në mes të shpinës". Gjëegjëzë: voza).
 "Kajkvashile(kaq barela) porMarvazi!".
 "Kalikush(kaluar) nuk han rrush".
 "Kjo verë bëndhika(e bekuar)është si uji ka kroi pika pika(ujëipërkryer)".
 "Kjo verë vjen nga rrushi, rrofsh shumë vjet papasBellushi".
 "Kokosheli(breshri)katastrepsi(shkatërroi)vreshtë në edhe u tha" (arbr.).
 "Kulaç me brumë, mbrujtur me vezë dhe merikotë".
 "Kur buti isht plot, gjithë thonë: Mirëdita, zot".
 "Kur dhelpira nga'rrën te rrushi, thot se isht agullaç".
 "Kur ha mish dhe pi verë, dimëri nuk ka çfarë të bën".
 "Kur në tries(tryezë)isht edhe vera, gjithashtu ajo buzëqesh".
 "Kur u bë uthull, nëng(nuk) i vlen të i ndrosh butan (vozën)".
 "Kush m'u dha verën mua, Krishti ja mburoftë si krua!".
 "Kush pi verë e ha bukë, djathë e bjuremë, bën të bukrë pranverë".
 "Kush vjel e kush bën butje".
 "Lëng rrushi i shtrydhur në shtrydhore".
 "Lëngu erdhisë(vera)isht sisë e pleqërisë".
 "Llëngu i drisëisht gjaku i pleqërisë".
 "Mas Pashkës piet vena e kuçe" (arbë.).
 "Mbas tri mushkurrat(brymave), shi o borë ditë e natë".
 "Mbronia(voza) rri mbënj'vend e bukuroshja vete e vjen" (Gjëegjëzë: kana).
 "Mbum(mban) sit (sytë) te rogjeja".

"Mbusha më pëlqen".
"M'e bën vreshtat vivila(krimba, parazitë), sa s'më lëshoi fare gjë (nukprodhoi)".
"Me lëngt e dhrisë i uronjë shoqërisë".
"Me mir te pish vert'ngroht, se ujtfrishku(freskët, ftohtë)".
"Me një lugëz uthull , rrus(largon) edhe mizat".
"Me një vresht e me një palë (pajë/prikë) marton një bil(bijë)".
"Me një vuc uthull iknjen gjithë mizat".
"Më beló, të jap musht".
"Më beló, të jap rrush".
"Më i ëmbël se mjalti dhe merikota".
"Më mir të pish verë t'ngroht, se ujtfrishku(tëfreskët)".
"Më shkit një veshyth(vilez) nga veshi i rrushit, që ta ngjëronj".
"Miku por edhe i panjohuri, gostitet së paku me një qelqe me verë shtëpie".
"Mikun a bën me një pikë verë; ta mbash nga'rren ma një but".
"Mirënjohje dhe respekt, nëse voza isht plot me verë".
"Mo dua venën te zi se te bardh" (arbë.).
"Mokandam'o vena e vjetshme" (arbë.).
"Mos vil aty ku nuk ke mbëltuar" (arbë.).
"Mora nj'vesh rrush".
"Mori ballite të kazanit".
"Mushti po lylëzon".
"Mushtin e mbajmë në ushunj(calik)" (arbë.).
"Ndë dimër rrëmohen vreshtat".
"Ndë një vresht, ndë një kucërë, kendonë një zog i bukure".
"Ndë Shën Martin çdo lloj mushti kthehet në verë".
"Ndëvjesht piqen rrushtë; me lëngt e dhrisë, uronjë shoqërisë".
"Ndërsa laheshe nën pergule(djaliithotëtëfejuarës)" (arbr.).
"Nëvëneshtkamtremijëcungaardhi" (arbë.).
"Nëk (nuk) esellen(sollën) cicen (kanën) meverë".
"Në ke mundësi, krasit dhe prashit qysh të kremten e Gjithëshejntorëve" (1 nëntor), (arbr.).
"Në nuk ke shtëpi as vresht, nuk të sheh as një plesht".
"Nëse buten e lan, bën dhe pi verë të mirë".
"Nga e enjtja e shenjtë (triditëparaPashkës), deri ditën e Shëmbëllimit (ngjitjesnëqielletëKrishtit, 40ditëmbasPashkës), në vresht nuk punohet; përndryshe breshëri i dëmton hardhitë".
"Ngjyjeje (jonjome) bukën në verë sepse të shijon më shumë" (bukamerr ngjyrën dhe shijen e verës).
"Ngjyrë kuqe, si e verës".
"Nxiri ato lule verës".
"Nji pik ven e nji grim buk, mua m'omjat(mjafton)" (arbë.).
"Një cicë(kanëdruri) me verë" (arbr.).
"Një pikë verë e sëmuri shërone".
"Një pikë verë, një tul buke, një hudhër: shkohet e vihet".
"Një përbashenë(përpajnë) bën një dhri".
"Një prashitje, sa gjysmë ujtje".
"O të vemi të rrëmojmë vreshtë në me matuke(shat) edhe 'o të mbljedhmëbotënë(dheun) të bëjmë gumulle(mbathje)" (arbr.).

"O Zot, shtoje verën, si ranishtja në bregdet".
 "Oh për një kulaç të ngrohtë dhe një shishe me verën e shtëpisë!"
 "Oj e bukura si vera!"
 "Oj e bukura si vera, mos le qaçin(kyçin) te dera!"
 "Pe mushti del vena, pe fumiut(fëmijës) krijohet njeriu i pjekuruar" (arbë.).
 "Pi më (mëshumë) verë, të merr trutë".
 "Plaku pa verë është si pishku pa uj".
 "Prilli bën lule dhe maji ka nderën".
 "Pa ardhur gushti nuk piqet rrushi".
 "Pafsh hije (nder), si buka e vera!". Urime nuses.
 "Për vjelje të majme duhet që Pashka të jetë me lagështi dhe Krishtlindja me thatësi".
 "Përpara a zu peronospora (vrugu), e pas i erdhi edhe breshri" (Kur gjithë të këqijat mbliidhen tek njëri).
 "Pi të ëmblën dhe mandej jep të kthjelltën" (Gjëegjëzë: voza).
 "Porsi vera qelqeve" (valle e kënduar).
 "Priti ato spalëdhrisë".
 "Pulike(makarona) me vere e bardhe".
 "Pullart (mëzat) zëhen, e vuct(vozat)trucaren(dëmtohen)".
 "Pullejt (mëzat) zëhen, evarrejt(vozat) ven për ndëmet".
 "Putohen(krasiten) vreshtat mos 'dhrinë të sallmenden(shermendettëlëshohenteposhtë)".
 "Qindroi(mbeti) si erdhia kur i marren rrushtë" (Si nëna pa fëmijë.).
 "Rdhia me shumkapriolla(shermende), bën pak rrush".
 "Rrethe(shermende) të shkurtër, vjelje e gjatë".
 "Rrëmon vreshtin dhe ruan argomën(ugarin)".
 "Rrëshiqi bëhet me lkuren e kaciqit(kecit)".
 "Rrofshi sa buka dhe sa vera" (urim për çiftin më dasmë).
 "Rroftgluha jon, sa buka dhe vera!".
 "Rrush ftuzazish".
 "Rrush i bardhë, verë e kuqe/ Sa e bukurëm'u duke" (arbr.).
 "Rrushtë pa arrirë, bëj gati kofinë".
 "Sado verë të pi, një rrëmb rrushi dua ta haj".
 "Semë(sillmë) një rrufarë(vile)" (arbr.).
 "Sfrarr(nxjerrngaena) mushtin".
 "Si ishtdhria del rrushi".
 "Si ishtdhria duhet nruri(huri)".
 "Si ishterdhia vë hun (hurin), si isht shati vë mrun(bishtin, dorezën)". Gjërat duhet të përshtaten.
 "Siishtkarraqja(butimadh), vjen vera".
 "Si rrëferët, pa më kokrra rrushi".
 "Siparitvinjen pe gjutetit(qytetit) me ble ven pe nesh" (arbë.).
 "Shërbe bukën dhe mat verën".
 "Shi se nëng të e preva fara u vreshtan" ("Shiko se vreshtin nuk ta preva unë". Lidhet me Kanunin, kur fajtori ndëshkohej duke i prerë vreshtin).
 "Shpi sa rri, verë sa pi, dhera sa sheh me si (sy)".
 "Shpi sa rri, vresht sa pi".
 "Te i pari shi i t'gushtit, njihet i begati dhe i vapku(varfëri)".
 "Te na vera isht femër, kurse letirët(italianët) e kanë mashkull (vino)".

“Te vreshta rrmojmë, ‘dhitë i skalismë(prashtim), vemi i trigjismë(shermentetishtrijmënëtel) dhe i tjafismë(lidhimlastarët); nani(tashti) vemi e ksefillismë(rrallojmëgjethet) dhe pastaj rrush ta vëmë te buta, ta pimë te dimri” (arb.).

“Tek ajo vresht u beftit ver, sa pi zoti te kallçi”.

“Të shërbyerit që bën nder, ishtqelqthi me ver”.

“T’mbanj (nderoj) si një qelqe në tries(tryezë)”.

“Trembësia i ruan vreshtat më shumë se i zoti”.

“Tri ditë mbas Pashkëve nuk punohet në vresht, përndryshe bie breshër”.

“Triesa(tryeza) pa ver s’ka hije”.

“U vajta ka vreshta e kur pa ata rrush, ju përgëzova”.

“Uja vete prapa de spënali e vera mbre bark” (“Uji mbas shpine dhe vera në lukth”).

“Vemëvreshten, valle-valle” (“Shermendet i gërshetojmë në tel”).

“Vemi të shkelimërrushtë” (arbr.).

“Vena t’o çart prishur përse nuk i ke sumpurat(larë) butet” (arbë.).

“Vera e erdhisëishtklumshti i pleqësisë”.

“Vera e jonë (shtëpiake) më pëlqen, sepse e di çfarë pi”.

“Vera isht si gruaja dhe makina, që secili pëlqen të veten”.

“Vera ime ishtklënjtrubull”.

“Vera jote ishtshabllakuke(meujë)”.

“Vera po rrjedh nga rrëjulla”.

“Vera t’mir bëhet uthull”.

“Veran ta kënata (kana) e fiqët ta shporta, mbushan shpin”.

“Verën pije nga rrogja(kana)”.

“Vjen marsi, mirësevjen”.

“Voza me verë nuk ka dhëmbë por gojë” (firas).

“Vozat bosh qeshin, plot qajnë”.

“Vresht s’kej, fare s’gje(vresht nuk kishte, hiç gjente)” (arbr).

“Vreshtameshumepamna (gjethe), benpakrrush”.

“Vreshta shkurriti (rrëzoi lulet)”.

“Vreshti dhe ullishtja mjaftojnë që familja të jetojë mirë”.

“Vreshti vërtet nuk e pasuron familjen, por ama e mban mirë”.

Dokefejese: “Te pragu i shtëpisë djali vendoste një cung hardhie për të treguar gëzimin e fejesës. Cungu mbahej për disa ditë, në mënyrë që tërë fshati të njoftohej” (arbr.). Ngjashëm me të: “Një natë para se të shkohet tek shtëpia e vajzës për mblesëri, përpara derës i vihet një cung hardhie. Nëse në mëngjes cungun e fusin në shtëpi, atëherë përgjigja është për mirëseardhje” (arb.).

Rrëfim vreshtari dhe verëtari: “Te vreshti rrëmojmë, vemë e ksefilismë, vemë edhe i tjafismë; nani (tani) do vemi t’i trigjisimërdhitë, të skalimërrushtë, t’i vëmë te buta, ta pimë te dimri” (arbr.).

Rit martese: “Dhëndëri dhe nusja pinë tri herë me radhë verë të bekuar, për të dëshmuar se martesa përbën një lidhje që shkëputet veç në vdekje”.

Grurë i sapo zier haet duke u shoqëruar me pirje vere të sapo vluar; ky çift ushqimesh dërgohet edhe tek fqinjët (rit që sidomos kryhet të kremten e Shën Luçies).

Mit: Arbëreshët dëshmojnë se kur në shekujt XIV-XV u larguan nga mëmëdheu, ushqimet që morën me vete ishin bukë dhe verë, si ushqim themelor dhe vera bartej e ruhej në caliqe.

“Çifti i të dashuruarve arratiset nga fshati por vritet nga prindërit; tek varri i tyre mbin një

qipariz që përfaqëson dashnorin dhe një hardhi e bardhë që përfaqëson dashnoren e cila përjetësisht qarkohet tek qiparizi”.

“Zanat shkojnë tek butet dhe përmes kakonit (derëzës së butit), verën e pinë duke e vlerësuar. Nëse është e mirë nuk bëjnë asnjë të keqe, por nëse vera është e prishur, atëherë e turbullojnë. Kur dikush nuk ka but me verë, zanat nuk shkojnë tek ai”.

Urime: “Qofsh me nder moj nuse, si buka mbi tries dhe si vera në qelqe”.

Zakone: Me t’u ngulitur në Itali, menjëherë arbëreshët mbëltuan hardhi (dëshmohet qysh më 1543). Çdofamiljearbëreshëprodhonverënështëpi (çdo fshat në Shqipëri selit vreshta ose së paku ereke a pjergulla). Hapja e butit me verë, kremtohet familjarisht më 8 dhjetor, ditën e Zonjës së papërlyer dhe quhet “Shën Mëria e butes”. Mbrëmja e verës kremtohet fshatçe me 10 gusht, duke u emërtuar “Qelqe (bardhakë) nën yje”. Grurë i zier ashtu sikurse buka, përseshet në verë.

Emërtime: “Llaka (lugina) e Sarmentit” (ndodhet në PullininLlukan të Kozencës).

Këngë:

“Verë që del nga hardhia / Me urdhër nga Perëndia / Ta pirë njerëzia / Të madhitohet dashuria”.

“Kjo verë vjen nga rrushi / Një urim i bënj zotit Belushi / Kjo verë vjen nga dhria / Një urim gjithë lla kompania (shoqëria)”.

“Mbaj mend kur vejem ka vreshta / me di panare (shporta) të holla / Faqet t’shkelqenjen si molla / Si molla më i ke ti. /Mbaj mend kur vejem ka vreshta / Me di panare të trasha / Faqet t’shkelqenjen si llastra (qelqi) / Si llastra m’i ke ti”.

“Katundi, Vreshti, Vera.” (Këngë nga GregorioTalo, San Marcano di San Xhuzeppe.)

123

Ngadita ka te këndon	Nunni (xhaxha) Seppi	Kur e shpie mushku jashte
Ta pire nje qelqe vere	Itti (ishte) i likë (sëmurë)	Nengë (nuk do) fare te shurbej
Qe ishte katundi jonni	E uguri (filloi) xitur ta pire	Pine vere e hane kashte
Katundi ku kime lere.	Habbi (tha): vera mua më ndikë	E poshtë lize (lisit) do vej flej.

Keshtu vete (vetëm) jese mire.

4

5

6

Me habbinjëheretatta	Kure shume me vjen etja	Qe duanni te rronnishumme
Se gjithë inri mjeshtre	Pi nje vere pase-pase (dalëngadalë)	Ndjenje njetre here
Te mblomi (mushni) vere kënata (kanë)	Jese mire me shendetje	Kure hanni e mirrënjigume
E jo te punomovreshte.	E ndihme si mbra (pas) parase (parajsës).	Enderrini te pini vere.

P.S. 1. Një popull sikurse arbëreshët, gjaku i shprishur i shqiptarëve qysh pesë shekuj më parë, që shprehen “Buk e ver e më gjë (gjerë)”, ku vera prodhohet në çdo shtëpi, që mikun së paku e gostitin me një qelqe me verë ka e jona (e shtëpisë), dëshmon traditë e kulturë pune dhe jetese duke i u përkushtuar edhe vreshtarisë-verëtarisë.

2. Në librin “Enciklopedi për Vreshtarinë dhe Verëtarinë” (Tiranë, janar 2013) me autor Prof. Dr. Andrea Shundi, në 870 faqe me 3200 artikuj që shoqërohen me 500 foto e skica me ngjyra, paraqiten edhe 850 fjalë të urta ku spikatin 380 terma e sinonime dhe 210 fjalë të urta arbëreshe. Sa mirë që në të njëjtin libër gjallojnë së bashku thesare të shqipes amë dhe të arbërishtes. Për më tepër, paraqitet veprimtaria e disa kantinave arbëreshe. Çdo term është përkthyer në anglisht dhe në italisht.

3. Kjo “Enciklopedi” ka natyrë teknike-profesionale në shërbim të mbarë botës shqiptare, kështu që ana gjuhësore e mirëfilltë nuk del aq në pah. Një pjesë e fjalëve arbëreshe shkruhen me shqipen standarde, nuk shënohen komnat arbëreshe nga është prejardhja e termave dhe e fjalëve të urta, nuk janë vënë theksat në fjalët arbërisht. Shumica dërrmuese e termave-sinonimeve-fjalëve të urta janë të arbëreshëve në Itali prandaj përkrah tyre vihet shkurtesa (arb.), për arbërorët në Greqi është shkurtesa (arb.) dhe për arbnorët në Dalmaci (arb.).

4. A mund ta pasuroni këtë mbushullim termash-sinonimesh-fjalësh të urta? Autori ju mirëpret edhe përmes e-mailit andreashundi@hotmail.com